

SOSIOLINGVISTIikka JA YHTEISKUNTATEORIA(T)

Nikolas Coupland, Srikant Sarangi & Christopher Candlin (toim.) *Sociolinguistics and social theory*. Harlow: Pearson Education 2001. 399 s. ISBN 0-582-32783-0.

Joskus jopa puhtaasti kuvailevaksi tieteenalaksi miellettyssä sosiolingvistiikassa on viime aikoina varsin selvästi ilmaistu tarve sosiolingvistiseen teoriaan, joka olisi (yhteiskunta)tieteellisesti ja muutoinkin teoreettisilta lähtökohdiltaan kestävä. Joissain yhteyksissä on surkuteltu teorian puuttumista, joissain taas sen naiiviutta ja ajastaan jälkeen jäämistä (kannanottoja esim. Williams 1992; Figueroa 1994; Romaine 1994; Hudson 1996).

Sosiolingvistit ovat joka tapauksessa ryhtyneet keskustelemaan asiasta vilkkaasti. Keskusteluun osallistuu myös Nikolas Couplandin, Srikant Sarangin ja Christopher Candlinin toimittama *Sociolinguistics and social theory* -teos.

MILLAISTA YHTEISKUNTATEORIAA JA SOSIOLINGVISTIikkaA?

Sosiolingvistiikka ja yhteiskuntateoria on niin laaja aihealue, että yksi vajaa 400-sivuinen, 14 artikkelia sisältävä teos ei voi sisältää muuta kuin poimintoja joistakin yhteiskuntateorian ja sosiolingvistiikan yhtymäkohdista. Niinpä kirjasta ei ole haku-teokseksi, josta selviäisi esimerkiksi itse kunkin sosiolingvistisen teorian tai metodin tai edes niistä yleisimpien kytkeytyminen sosiaaliseen teoriaan. Myöskään itse sosiaalinen teoria ei ole kirjassa edustettuna millään tavoin ymmärrettynä kattavasti. Enemminkin kyse on joidenkin yhteiskuntatieteellisten teemojen nostamisesta sosio-

lingvistisesti relevanteiksi.

Teoksen pohjustaa NIKOLAS COUPLANDIN johdantoartikkeli »Sociolinguistic theory and social theory». Coupland argumentoi vahvasti sen puolesta, että sosiolingvistiikassa voi olla ja onkin taustalla sosiaalisia teorioita: sosiolingvistiikka ei ole epäteoreettista eikä pelkästään deskriptiivistä tutkimusta (s. 2–3). Se on hyödyntänyt ja myös hyödyttänyt yhteiskuntateoriaa (s. 12). Sillekkin osalle sosiolingvististä tutkimusta, joka ei itse ole määrittänyt sosiaaliteoreettista sijaintiaan, voidaan helposti löytää teoriatausta: esimerkiksi Labovin variatoinismi kytkeytyy varsin saumattomasti Talcott Parsonsin teoretisointiin sosiaalisista luokista.

Coupland huomauttaa pariinkin otteen siitä, että sosiolingvistiikan lähtökoh-tien monimuotoisuus tekee mahdottomaksi yhden suuren sosiolingvistisen teorian olemassaolon (s. 15). Selvää onkin, että monimuotoista sosiolingvistiikkaa ei voida palauttaa yhteen teoriaan. Enintään voidaan puhua jonkinlaisesta väljästä toiminta- tai viitekehyksestä. Niinpä Couplandin artikkelissa ei suoranaisesti oteta kantaa siihen, millaista sosiolingvistiikan tulisi olla, vaan pyritään osoittamaan juuri sosiolingvistiikan moninaisuus etenkin taustalla olevien sosiaalisten teorioiden osalta. Rivien välistä on kuitenkin luettavissa koko kirjan edustama suunta: vähemmälle osalle jäävät sosiostruktuurialista realismia edustavat sosiaaliset teoriat samalla kun pääpaino on sekä sosiaalisen toiminnan teorioissa (esim.

▷

keskusteluanalyysi, diskursiivinen psykologia) että Couplandin integrationistiseksi nimittämissä sosiaalisissa teorioissa (esim. Bourdieu, Giddens, Habermas, Foucault). Väistämättä lukijalle välittyy sellainen käsitys, että sosiolingvistiikan teoriassa — tai sen taustalla olevassa yhteiskuntateoriassa — suunta on pois päin yhteiskuntarakenteita kiinteinä ja ihmistä ja hänen toimintaansa erillisinä pitävistä käsityksistä. Toivottu ja mahdollinen suunta näyttäisi löytyvän sellaisesta sosiolingvistiikasta, jossa näkemykset kielenkäytöstä sosiaalisena toimintana yhdistetään laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Sosiolingvistisenä empiirisenä työmaana olisivat tässä näkemyksessä siis tekstit, puheet ja keskustelut, joita analysoidaan ensinnäkin siltä osin kuin ne ovat sosiaalista toimintaa ja toisekseen ja erityisesti siltä osin kuin ne rakentavat yhteiskunnallista todellisuutta.

KIELI YHTEISKUNTATEORIOISSA

Teoksen ensimmäisen osion kolmessa artikkelissa lähtökohta on sosiaalitieteellinen. SRIKANT SARANGI esittelee kirjoituksessaan Jürgen Habermasin, Michel Foucault'n ja Pierre Bourdieun yhteiskuntateorioiden näkemyksiä kielestä. Vaikka kielellä on kyseisten yhteiskuntatieteilijöiden teorioissa hyvin keskeinen rooli, kieltä ei kuitenkaan empiirisesti analysoida. Käytännössä onkin osoittautunut varsin vaikeaksi yrittää yhdistää sosiaaliteoreettisia kieltä ja kommunikaatiota makrotasolta lähestyviä näkemyksiä kielen analyysiin. Tähän liittyen Sarangin artikkelissa on mielenkiintoinen pyrkimys: Sarangi yhdistää oman »sosiolingvistisen aineistonsa» (psykoterapiaistuntojen keskusteluja) »sosiolingvistisen analyysin» Habermasin, Foucault'n ja Bourdieun yhteiskuntateorioihin.

Tällaiset yhteiskuntateoriaa lingvistisen analyysin kannalta konkretisoivat esitykset ovat erittäin tervetulleita. Eri tieteenaloilla on kyllä paljon puhuttu esimerkiksi mainituista yhteiskuntateorioista, mutta lingvistin näkökulmasta usein vain makrotasolla liikkuvat kielinäkemykset eivät välttämättä anna eväitä empiiriseen kielen analyysiin. Sarangin lyhyiden esimerkkianalyysien onnistumista tai osuvuutta on vaikea arvoida, mutta joka tapauksessa konkreettisten kieliesimerkkien käyttö valottaa niin Habermasin, Bourdieun kuin Foucault'nkin keskeisen käsitteistön lingvistisiä käyttömahdollisuuksia.

Osion toisessa artikkelissa MIRIAM MEYERHOFFIN lähtökohta on sosiologisen teorian sijasta sosiaalipsykologisessa teoretisoinnissa. Artikkelissa etsitään sosiaalipsykologia selityksiä kielelliselle variaatiolle. Kirjoituksen tärkeintä antia on nähdäkseni sen osoittaminen, että kielellisen variaation tutkimukseen on löydettävissä kiinnekohtia ja lähtökohtia viimeaikaisesta sosiaalipsykologisesta tutkimuksesta. Huomautuksen ansaitsee se, että kielellinen variaatio ja variaabelit ymmärretään artikkelissa lähinnä pragmaattisina seikkoina: esimerkkianalyyseissa tarkastellaan pronomien inklusiivista käyttöä, anteeksi pyyntöjä ja nollasubjektia Vanuatussa puhutussa bislaman kielessä.

Meyerhoff esittelee neljä sosiaalipsykologista periaatetta, jotka voidaan kytkeä kielelliseen variaatioon: 1) sosiaalisen pääoman kerryttäminen, 2) riskien välttäminen tai minimoiminen, 3) (ryhmään) sopivuuden maksimointi ja siihen liittyvä henkilökohtaisen erottuvuuden ylläpito sekä 4) muista ihmisistä tehtävien hypoteesien testaaminen. Periaatteet ovat kotoisin ryhmien välisiä ja ryhmän sisäisiä suhteita tutkivasta sosiaalipsykologiasta ja tarkemmin määriteltynä lähinnä kokeellisen kognitiivisen sosiaalipsykologian alueelta. Mielenkiin-

KIELI, DISKURSSI JA SOSIAALINEN TOIMINTA

toista on, että nimenomaan kognitiivisen sosiaalipsykologian traditiosta tai ainakin sen jälkeläisistä löydetään »kumppaneita» kielentutkimukselle. Enemmähän sosiaalipsykologinen tutkimus on ollut nykyaikaisessa kielentutkimuksessa esillä sosiaalista toimintaa korostavien konstruktionististen tutkimusotteiden muodossa. Näistä yksi näkyvä esimerkki on diskursiivinen psykologia, jossa on tehty paitsi empiiristä tutkimusta myös teoreettista työtä yhteiskunta-teoriassa ja erityisesti sosiaalipsykologiasa vallalla olleen ja olevan kognitivismin parissa.

Diskursiivinen psykologia tuleeekin itse esiin samaisessa osiossa; artikkelissaan »Sociolinguistics, cognitivism and discursive psychology» JONATHAN POTTER ja DEREK EDWARDS kritisoiivat sosiolingvistiikan kognitivistsuutta. Traditionaalisen sosiolingvistiikan lisäksi muun muassa kognition käsitteen esille ottava (lingvistinen) diskursiivintutkimus kytkeytyy sellaiseen kognitivismiin, jossa kielelliset tekijät yhdistetään yksilön sisäisiin kognitiivisiin tekijöihin (s. 89). Silloinkin, kun kielentutkimukseen yhdistetään yhteiskuntateorioita, on näkökulma useimmiten kognitiivinen (mp.).

Kognition käsitteen ja »kognitiolla selittämisen» problematisointi on kielentutkimukselle laajemminkin merkityksellistä. Diskursiivisen psykologian esittämä kritiikki siitä, että sosiolingvistiikassa kognitio on otettu annettuna ja seuraten kognitiivisen psykologian keskustelua, pätee siis ylipäätään kielentutkimukseen. Ratkaisua diskursiivinen psykologia kuitenkin tuskin tarjoaa, pikemminkin uudenlaisen ja tuoreita näkemyksiä avaavan näkökulman, jossa sen enempää sosiaalisia tekijöitä kuin kognitiivisia prosessejakaan ei otaksuta kielenulkoisiksi. Sen sijaan kognitiota kuten sosiaalisuuttakin tulkitaan sen kannalta, miten niihin viitataan ja miten niitä rakennetaan diskurssissa (ks. s. 101).

Kieli ja diskurssi sosiaalisena toimintana -osion muodostaa kolme artikkelia. PER LINELL pohtii kirjoituksessaan, millä tavoin kieltä staattisena rakenteellisena kokonaisuutena ja kieltä dynaamisena »käyttönä» korostavat näkemykset ovat kohdanneet sosiolingvistiikassa. Linell esittää lähinnä kielitieteen historiaan liittyviä syitä, jotka ovat johtaneet siihen, että lingvistiikassa vaikuttaa kielen rakenteen painotus. Linellin teoreettisesta ja lähinnä yleiskielitieteellisestä argumentoinnista siirrytään hieman spesifimpään aiheeseen: ADAM JAWORSKI yhdistää artikkelissaan taidekritiikin diskurssin Bourdieun metalingvistiseen käsitteistöön. Yleisempään teoreettiseen keskusteluun taas liittyy FREDRICK ERICKSONIN kirjoitus, jossa varoitellaan diskurssintutkimusta (sosiolingvistiikkaa) epäkriittisestä suhtautumisesta yhteiskuntateorioihin.

Eritoten Erickson kritisoi sellaista determinististä top-down-mallia, joka olettaa ennalta joidenkin sosiaalisten prosessien heijastumista kielenkäyttöön, »lokaaleihin diskurssikäytänteisiin» (s. 153). Kritiikki suuntautuu lähinnä kriittistä diskurssianalyysia (ja sen edustajista Norman Faircloughia) vastaan; Erickson huomauttaa, että empiirinen kriittinen diskurssianalyysi tulkitsee sosiaalisen muutoksen aina makrotasolta mikrotasolle. Kritiikki on osaltaan oikeutettu, mutta yksinkertaistaa kovasti kriittisen diskurssianalyysin ajattelua makro- ja mikrotasojen suhteesta. Faircloughin (esim. 1992: 65) diskurssianalyysi korostaa kielenkäytön ja sosiaalisen rakenteen dialektista suhdetta, jolloin varsinkaan yksisuuntaisesta vaikutusyhteydestä puhuminen ei ole relevanttia. Voidaan ajatella, että makrotaso — siis sosiaalinen rakenne — yhtä aikaa sekä rakentuu diskurssissa että myös määrittää ja ohjaa diskurssia.

▷

Sivumennen sanoen mielenkiintoista on se, että varoiteltaessa yksipuolisesta heijastuvuus- tai top-down-mallista käytetään samoja argumentteja kuin perinteistä sosiolingvistiikkaa kritisoitaessa. Perinteinen tai klassinen sosiolingvistiikkahan katsoi sosiaalisen maailman nimenomaan heijastuvan, jopa vaikuttavan kielenkäyttöön. Oikeastaan juuri tätä käsitystä vastaan niin kriittinen diskurssianalyysi kuin suuri osa muustakin diskurssianalyysistä sanoo olevansa. Ympyrä on siis siinä mielessä sulkeutunut, että diskurssintutkimus, joka on kritisoinut sosiolingvistiikkaa sosiostrukturaalisen realismin mallin seuraamisesta, kohtaa syytöksiä siitä, että se itse toimii samaisen mallin mukaisesti!

Joka tapauksessa Linellin ja Ericksonin kirjoituksista voi kootusti esittää, että sosiolingvistiikalla on jossain määrin muusta diskurssintutkimuksesta eroava oma tehtävänsä, jossa olennaista on myös kielen rakenteen analyysi. Dynamiikan, diskursiivisen esiintymisen, tarkastelu on mahdollista sitä taustaa vasten, että kielen ymmärtäänsä olevan paitsi dynaamista myös jotain suhteellisen pysyvää (»relatively stable as compared to singular situated discourse», Linell, s. 121), jotain potentiaalista, joka erilaisten tekijöiden vaikutuksesta aktuaalistuu tilanteisesti eri tavoin.

KIELESTÄ JA IDEOLOGIASTA SOSIAALISEEN KATEGORISAATIOON

Juuri kategoriat ja kategorisaatio ovat olleet myös perinteisessä sosiolingvistiikassa keskeisellä sijalla. Sociolinguistics and social theory -teoksen viimeisessä, laajimmassa ja kenties painavimmassa osiossa kategorisaatio ja kategoriat otetaan käsittelyyn erityisesti niiden konstruktionistisuuden kannalta. Perinteisistä muuttujista ikää, luokkaa, rotua ja etnistä ryhmää käsitellään osiossa

ennen kaikkea sosiaalisen toiminnan kannalta. Artikkeleissa etsitään vaihtoehtoja kyseisten muuttujien esittämiselle kielestä irrallisina ja havaittavissa olevan ulkomaailman ilmiöinä.

NIKOLAS COUPLANDIN artikkelissa käsiteltävänä muuttujana on ikä. Perinteisesti sosiolingvistiikassa on ikää ja aikaa tulkittu näennäisajan kautta: kielen muutosta on tarkasteltu sen perusteella, mitä yhdellä hetkellä eri ikäryhmiin tehty otanta paljastaa. Näennäisaikametodi on voimakkaasti sidoksissa kronologisen iän käsitteeseen. Tavallaan vastakkaisena ajattelutapana Coupland tuo esille sellaista yhteiskunta-teoriaa, jossa ikää pidetään sosiaalisena eikä siis deterministisesti fyysiseen ikään liittyvänä käsitteenä.

Couplandin esittelemissä yhteiskunta-teoreettisissa ajatuksissa nojataan siihen, että sosiaalinen identiteetti on ylipäättään postmodernissa yhteiskunnassa jatkuvasti neuvottelun alaisena, projekti, kuten esimerkiksi Giddens (1991: 5) identiteettiä luonnehtii. Kommunikaatioteknologian kehitys tai esimerkiksi monien työelämän alueiden (Cameron 2000) ja talouden »lingvistiset käänteet» (Fairclough 2002) vaikuttavat kielen muutokseen paitsi reaaliajassa myös näennäisajassa. Esimerkiksi näiden tekijöiden seurauksena fyysinen ikä ei ole välttämättä enää relevantti sosiolingvistinen muuttuja.

Coupland antaakin ymmärtää, että muuttujan sijasta ikää olisikin kenties hyödyllisempää tutkailla sen merkityksen ja käytön kannalta. Ikä on tässä käsityksessä merkitykseltään vaihteleva resurssi tai esimerkiksi diskursiivinen strategia, jota käytetään erilaisiin tarkoituksiin. Tällä tavoin nähtynä ikä tai sitä paremmin nykyiseen yhteiskuntaan ja yhteiskuntateorioihin soveltuvat elinkaaren tai elämänsäajan (*lifespan*) käsitteet avaavat uusia näkökulmia myös lingvistiseen tarkasteluun.

Ideologia ja sosiaalinen kategorisaatio liittyvät luontevasti toisiinsa konstruktio- nistisesti orientoituneessa tutkimuksessa. MONICA HELLER tarkastelee artikkelissaan sitä, miten sosiaalisia kategorioita tuotetaan kielenkäytössä siten, että ne kuvastavat ideologioita. Kielen ja ideologian suhteesta kirjoittaja sanoo: »— linguistic practices, indeed linguistic structures, are linked to socially and historically contingent ideologies». Empiirisenä tarkastelun kohteena on kielellisperustaisen kategorian ranskalais-ontariolainen (*Franco-Ontarian*) tuottaminen Kanadan Ontariossa ranskankielisessä koulussa. Väite sosiaalisista kategorioista on luonteeltaan konstruktio- nistinen: kategorioiden tekeminen on toisaalta vuorovaikutuksellista, toisaalta taas ideologian mukaista ja strategista.

Teoreettisesti samoilla vesillä on BEN RAMPTON, jonka kirjoituksessa »Language crossing, cross-talk and cross-disciplinary» esitellään sitä, kuinka puheessa astutaan oman ryhmän tai puheyhteisön rajojen ulkopuolelle, toisen ryhmän kieleen. Käsitteet *cross-talk* ja *crossing* ovat tulleet tutuksi Ramptonin 1990-luvulla tekemästä tutkimuksesta (Rampton 1995), jossa tarkasteltiin eri etnisiä ryhmiä edustavien nuorten kielimuotojen vaihtelua. Ramptonin huomio oli, että nuoret käyttivät hyväkseen ympäristönsä kielimuotoja ja niihin liittyviä etnisiä stereotyyppisiä. Tämä on tulkittavissa keskustelun moniäänisyydeksi. Kielen vaihtelulla luodaan erilaisia osallistujien identiteettejä, ja juuri tässä mielessä voidaan puhua siitä, että kielimuotoja käytetään hyväksi.

Ramptonin yhteiskuntateoreettisesti merkittävintä antia ovat hänen päättelmissä sisä- ja ulkoryhmien diskursiivisuudesta. Myös kielimuotojen tasolla sisä- ja ulkoryhmäisyyttä käytetään, ja eri asioiden suhteen ja tilanteisesti ratkaistaan, onko kyse sisä- vai ulkoryhmästä. Ajattelu on sukua

muullekin etnisyyttä tarkastelleelle yhteiskuntatieteelliselle diskurssintutkimukselle (esim. Wetherell ja Potter 1992), ja siksi on hieman yllättävää, että Rampton (s. 272–275) katsoo itse edustamansa ajattelun eroavan voimakkaasti diskurssianalyttisestä ja sosiolingvivistisestä etnisyy- ja identiteettikäsitteestä. Esimerkiksi mainittu Wetherellin ja Potterin (1992) tutkimus rasismista perustuu diskursiivisen psykologian kehykseen, jossa olennaista on pitää puheenalaisia (etnisiä) ryhmiä sekä sitä, mitä ryhmiä puhutaan, ennen kaikkea diskursiivisena ilmiönä.

Luokan ja rodun käsitteitä on erityisesti kriittisen lingvistiikan puolella käsitelty siinä määrin, että niiden sosiaalinen (ja konstruktioivinen) luonne on tullut monin tavoin selväksi. LESLEY MILROYN kirjoituksessa luokka ja rotu kuitenkin kytketään nimenomaan sosiolingvistiseen ympäristöön, keskusteluun englannin kielen varieteeteista ja niihin liittyvistä asenteista sekä USA:ssa että Isossa-Britanniassa. Milroy osoittaa, että kielelliset asenteet heijastelevat kummankin valtion historian ja yhteiskunnan erityispiirteitä. Englannissa kielen varieteeteista käytyä keskustelua leimaavat monarkian ja luokkayhteiskunnan kontekstit, Yhdysvalloissa taustalla ovat toisaalta egalitarismi, toisaalta orjuus ja siihen liittyvä rodun merkityksellistäminen.

Sinänsä uutta tietoa ei Milroyn artikkeli tarjoa. Kiinnostavinta kirjoituksessa on mielestäni kuitenkin sen avaama kielisosiologinen maisema. Kategorioita, kuten luokkaa ja rotua, voidaan tosiaankin tulkita niiden ideologioiden kautta, jotka näkyvät yleiskielestä, sen asemasta ja erilaisista varieteeteista käydyissä keskusteluissa. Kiintoisaa olisi nähdä vastaavista lähtökohdista tehtyä suomen kielen tutkimusta, vaikkakaan juuri luokka ja rotu eivät välttämättä olisi kaikkein olennaisimpia tarkastelun kiintopisteitä.

▷

Laajan osion kielestä, ideologiasta ja sosiaalisesta kategorisaatiosta päättää RICHARD J. WATTSIN kirjoitus diskurssiteoriasta ja kielipolitiikasta. Watts esittelee diskurssin teoriaa sovellettuna Sveitsissä harjoitettuun kielipolitiikkaan. Artikkelin tausta-ajatuksena on se, että suurin osa kielienhuoltoa ja kielipolitiikkaa käsittelevästä tutkimuksesta on tehty sosiostruktuurallisen realismin perspektiivistä. Sosiaalisen toiminnan teorioita ja integrationistisia yhteiskuntateorioita huomioiden kielipolitiikkaa koskevaan keskusteluun olisi mahdollista osallistua pragmaattisesta perspektiivistä. Käytännössä tämä tarkoittaisi huomion kiinnittämistä siihen, miten kielipolitiikasta käyty keskustelu heijastelee esimerkiksi juuri kielipoliittisia ideologioita ja samanaikaisesti »tuottaa» kielipolitiikkaa.

Sinänsä Wattsin artikkelissaan esittämä kriittisen diskurssianalyysin kehys on perusteltu aiheen kannalta, eli kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta on ainakin mahdollista ja epäilemättä hyödyllistäkin tarkastella kielipolitiikasta käytyä keskustelua. Tosin Wattsin artikkeli, niin kuin muutkin Sociolinguistics and social theory -teoksen artikkelit, on sisältämänsä empiirisen tutkimuksen osalta lähinnä esittelyomainen. Empiirisiä tuloksia ja siksi myös koko esitellyn lähestymistavan hyödyllisyyttä on siis kovin vaikea arvioida. Esitelty suunta kielipolitiikkaa koskevalle tutkimukselle on kuitenkin siinä mielessä mielenkiintoinen, että kriittinen lingvistiikka kohtaa nimenomaan kielestä puhumisen, ja ainakin tätä kautta tuntuu perustellulta puhua sosiolingvistiikasta myös kriittisen lingvistiikan yhteydessä.

LOPUKSI

Sosiolingvistiikka on yhä samojen tärkeiden kysymysten äärellä kuin alkuaikoinaankin. Perustavanlaatuisen kysymys on,

millainen on yhteiskunta, johon lingvistinen tarkastelu tulisi kohdistaa. Selvää on, että yhteiskunta oli sosiolingvistiikan alkuaikoina monella tapaa toisenlainen kuin tällä hetkellä. Edelleen on syytä kysyä, millaisten teorioiden ja menetelmien kautta lingvistit voivat lähestyä yhteiskuntaa. Epäilemättä nämä teoriat ja menetelmät ovat monipuolistuneet ja osin täsmentyneet, ja sosiolingvistiksi tarkastelun kohteeksi on tullut joukko uusia asioita. Mietittyttämään jää, mikä on sosiolingvistiikan oma sosiolingvistinen agenda, jos sellaista onkaan. Vai onko jo vaivihkaa siirrytty sellaisiin kysymyksenasetteluihin, jotka eivät erottele sosiolingvistiikkaa esimerkiksi diskurssintutkimuksesta, tekstintutkimuksesta tai yleisemmin pragmatiikasta, joissa kaikissa kieli ja yhteiskunta -ulottuvuus on nostettu tutkimuskohteiden, kielikäsitteiden ja metodien suhteen keskeiseen asemaan? ■

PEKKA PÄLLI

Sähköposti: pekka.palli@uta.fi

LÄHTEET

- CAMERON, DEBORAH 2000: Styling the worker: gender and commodification of language in the globalized service economy. – *Journal of Sociolinguistics* 4:3 s. 323–347.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- 2002: Language in the new capitalism. – <http://www.cddc.vt.edu/host/lnc/index.html>
- FIGUEROA, ESTHER 1994: *Sociolinguistic metatheory*. Oxford: Pergamon.
- GIDDENS, ANTHONY 1991: *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.

- HUDSON, R. A. 1996: *Sociolinguistics*. 2. painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- RAMPTON, BEN 1995: *Crossing: Language and ethnicity among adolescents*. London: Longman.
- ROMAINE, SUZANNE 1994: *Language in society. An introduction to sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- WETHERELL, MARGARET – POTTER, JONATHAN 1992: *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation*. London: Harvester Wheatsheaf.
- WILLIAMS, GLYN 1992: *Sociolinguistics. A sociological critique*. London: Routledge.

VOIKO KIELENMUUTOKSIA ENNUSTAA?

Kari Nahkola & Marja Saanilahti 10 vuotta myöhemmin. *Seuraututkimus kielenmuutosten etenemisestä yksilön kielessä ja puheyhteisössä*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 68. Turku 2001. 269 s. ISBN 951-29-2022-0.

Kari Nahkolan ja Marja Saanilahden teos on raportti reaaliajassa tutkittua kielenmuutoksesta hämäläisessä Virtain Vaskiveden murteessa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut testata näennäisaikamene- telmän todellista ennustusvoimaa. Näen- näisaikamene telmän hypoteesi on, että ikä- polvien erot kuvastavat kielenmuutoksen etenemisen vaiheita: jonkin tietyllä hetkel- lä vallitsevan variaatiojakauman perusteella voitaisiin siis ennustaa tulevia kielenmuu- toksia. Tähän sisältyy myös oletus siitä, että puhujan idiolekti säilyy suhteellisen muu- tumattomana läpi elämän ja että kielenmuu- tokset etenevät näin lähinnä sukupolvien taitteessa (*generational change*, ks. Labov 1994: 83–84). Kysymykseen siitä, missä määrin kielen muuttumista koskevat ennus- teet todella pitävät paikkansa, Nahkolan ja Saanilahden tutkimustulokset vastaavat hä- mäläisen murreaineiston valossa.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Tutkimuksen varsinaiset tavoitteet jakautu- vat kolmia kielen muuttumisen tutkimiseen

yksilön, yhteisön ja kielisysteemin näkö- kulmasta. Muuttuvatko idiolekit puhujien elinaikana ja onko muutosten laadussa eroa puhujien iän ja sukupuolen mukaan? Voi- ko kielenpiirteen edustuksen ikäryhmittäi- sen jakauman perusteella ennustaa seuraa- van sukupolven edustusta? Minkä kielen- piirteiden edustus on yksilön ja yhteisön kielessä muuttunut kymmenessä vuodessa? Aineisto tutkimukseen on kerätty vuosina 1986 ja 1996. Vuoden 1986 viidestä ikäryh- mästä oli toisella haastattelukierroksella mukana kolme nuorinta, mutta vuonna 1996 nauhoitettiin aineistoa myös kouluikäisiltä puhujilta: tarkoituksena on tutkia, paljas- tuuko aineistosta nuorten kielelle tyypilli- siä piirteitä eli ikäryhmäsidonnaisia edus- tuksia, joista nuori polvi aikuistuuksaan luo- puu.

Vaskiveden murteen tutkimuksen pää- tavoitteena on siis kartoittaa kielen reaali- aikaista muuttumista. Tutkimuksen kolmas vaihe toteutetaan vuonna 2006, jolloin vuo- den 1996 aineiston nuorimmat puhujat ovat varttuneet täysi-ikäisiksi. Niin yksilön kuin yhteisönkin kieltä tarkastelevaa reaaliaika- menetelmän metodeihin perustuvaa tutki-

▷